

KÜLTÜREL DEĞİŞİM SÜRECİNDE POPÜLER KÜLTÜR VE KİTSCH KAVRAMI

Yrd. Doç. Dr. Birsen LİMON¹

ÖZET

Birden çok tanıma sahip olan “kültür” kavramı üzerine geliştirilen söylemler, günümüzde, postmodernizmin ve küreselleşmenin getirisi şartlar ile yeniden şekillenmiştir denilebilir. Kavramsal anlamda kültür sorunsalını tanımlayabilmek için, toplumların nesilden nesile aktardığı inanç, bilgi, duruş ve sezgi uygulamalarını tarihsel süreç içerisinde de tanımak/tanımlamak gerekmektedir. Küreselleşme ile artık günümüzde, dünya üzerinde hiç bir kültür yapısı ve hiç bir insan topluluğu bütünüyle ve kayıtsız olarak tek bir kültür kalıbının homojen bütünlüğü içerisinde yaşar halde değildir. Postmodernizmin bir getirisi olarak ise insanların dahil olduğu minor kültürel yapılar bile önem kazanmış bu bağlamda neredeyse herşey kültür olarak algılanmaya başlanmıştır. Mevcut olan kültür ve kültürel değişim kavramlarının en geniş anlamıyla farklılaşması, insan medeniyetinin daimi bir faktörüdür; her yerde ve her zaman meydana gelmektedir. Yaradılıştan bu yana yaşamın ve kültürlerin değişmeyen tek kuralı/ilkesi değişim ve süreklilik olmuştur

Kitsch kavramı, kapsamı ve içeriği bakımından karmaşık bir yapıya sahiptir. Kavram olarak Kitsch’e tek bir anlam yükleyebilmek ya da tam karşılığını bulmak çok kolay değildir. Bu kelimenin sadece sözlük anlamına baktığımızda, karşımıza var olanın aşağı bir kopyası olarak sanatı sınıflandırmak için kullanılan şekliyle ya da kibirli, bayağı bir tada sahip, üretilmiş olan için banal ve sıkıcı anlamında bir sıfat olarak gönderme yapılabilir diyebiliriz.

Kitsch kavramının beraberinde karşımıza çıkardığı diğer kavramlar ise kültürel yozlaşma, üst sınıf beğeni, alt sınıf beğeni, üst kültür, alt kültür kavramları ve ara kültürel yapılar biçimindedir. Bu bağlamda “kitsch” sadece sanatsal bir kullanıma sahip değildir, farklı kavramlar içerisinde, farklı kullanım şekilleri de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Popüler Kültür, Kitsch.

¹ Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, birsenlimon@gmail.com

THE CONCEPTS OF POPULAR CULTURE AND KITSCH IN THE PROCESS OF CULTURAL CHANGE

ABSTRACT

It can be said that discourses developed based on the concept of “culture” that has multiple definitions have been reshaped by the conditions resulting from postmodernism and globalization. In order to define the conceptual problem of culture, it is essential that we recognize/define such elements as belief, knowledge, stance and intuition that communities transfer from one generation to another in the historical process as well. Nowadays, due to globalization, no culture and human society in the world thoroughly and indifferently lives in a homogeneous integrity of a single culture. An advantage of postmodernism is that even minor cultural structures in which people are involved have gained importance. In this context, almost everything has begun to be perceived as culture. The differentiation of existent concepts of culture and cultural change in the broadest sense is a constant factor of human civilization and it occurs anywhere and at any time. The only constant rules/principles of life and cultures have been the concepts of change and continuity.

The concept of Kitsch has a complex structure in terms of scope and content. It is not easy to assign only one meaning to Kitsch as a concept or to find an exact equivalent of it. When we just examine the literal meaning of this word, it can be said that it is used as an adjective meaning vain, of vulgar taste, banal and boring used for productions or it is used to classify art which is seen as an inferior copy of existent things.

Other concepts that come with the concept of Kitsch are cultural degeneration, upper class tastes, lower-class tastes, the concepts of superior culture and sub-culture. In this context, “kitsch” means more than solely its artistic use, it has got other more meanings in other concepts.

Keywords: Culture, Popular Culture, Kitsch.

Giriş

Kültürden söz edilmeye başlandığında hemen hemen tüm yazılı kaynaklarda karşımıza çıkan en temel vurgu onunla ilgili pek çok tanım ve yaklaşımın var olduğudur. Bunun söylenmesi doğal görülebilir. Büyük ölçüde farklı alan perspektifleri taşıyarak başlayan kültürü açıklama çalışmaları, böyle bir durumun ortaya çıkmasında rol oynamaktadır. Bu anlayışla beraber kültür, çok anlamlılık özelliğini bünyesinde barındırması sonucunu getirmektedir.

Günümüzde kültür kavramının birden çok tanımı mevcuttur. Tarihsel dönem içerisinde kültür kavramını ve buna bağlı süreçleri açıklayabilmek/özetleyebilmek oldukça zordur. Kavramsal boyutta kültür sorunsalını tanımlayabilmek için, toplumların nesilden nesile aktardığı inanç, bilgi, duruş ve seziş uygulamalarını tarihsel süreç içerisinde de tanımak ve tanımlamak gerekmektedir.

Kültür kavramı ilk kez 1871 yılında Edward Tylor tarafından Primitive Culture kitabında yayımlanmıştır (Burke, 2006:9). Tylor kültür kavramını şöyle ifade etmektedir. “Kültür toplumun bir üyesi olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, sanat, ahlak, gelenekler ve benzeri diğer yetenek ve alışkanlıkları kapsayan karmaşık bir bütündür”. Taylor bu tanımında, kültürün karmaşık bütünlüğü kavramıyla onun insan tarafından kazanıldığı gözlemini, büyük bir ustalıkla bir araya getirmektedir. Bu açıdan Tylor’un tanımı kültürel içeriğin eksiksiz bir dökümünden öte soyut bir kavram niteliği ve bir kuram değeri kazanmaktadır (Güvenç,1985: 22).

Dünya üzerinde ki bütün kültür kavramları toplum ve insan üzerinden açıklanılmaya çalışılmaktadır buda gösteriyor ki kültür kavramının, tanımının temeli toplumdur. Kültür bir toplumu oluşturan kişileri ve onları birbirine bağlayan dillerini, dinlerini, sanatlarını, törelerini, hukuk ve yönetim kurumlarını, üretim ve tüketim süreçlerini, gelenek ve göreneklerini içine alır yani toplumu var eden tüm değerlerini kapsar.

Küreselleşen dünyada günümüzde, yaşanan kültürel ilişkiler ve etkileşimler sonucunda hiçbir insan topluluğu bütünüyle ve kayıtsız olarak tek bir kültür kalıbının homojen bütünlüğü içerisinde yaşar halde değildir. Ulaşımın kolaylaşmış olmasının insana en büyük getirisi bir çok kültürü yerinde ve zamanında yaşama şansı vermesidir. Bilginin yayılımının hızlanması ile artık tüm kültürel yapıların birbirlerinden haberleri vardır. Buda büyük etkileşimler doğurmaktadır. Her baskın kültürel kalıp içerisinde, kimi zaman bu bütünden az ya da çok farklılaşmış alt kültürler bulunmaktadır.

Bütün bunlara benzer birçok gelişme temelde bir alt/üst oluşum sonuçlarıdır denilebilir. Bu yapısal dönüşümlerin bir kültürel olgu olma yanıyla sanata yansımaları, onun ayrıcalıklı, seçiklik/ kolay erişilmezlik ve kolay sahip olunmazlık özelliklerinin yitmeye başlaması biçiminde görülmektedir. Sanatın, bu dönemde; konuları, konularından etkilenen biçimleri ve üretim tüketim ortamları açısından genel olarak toplum beğenisine yönelişi söz konusudur. Böyle bir yöneliş içinde ulus, toplum, birey kavramlara yaslanan duyarlılıkların etkisiyle sanatın arasına, halk sanatına ait değerler ve üretim ölçütlerini yansıtan halk beğenisi de katılmıştır. Bu katılım yoluyla halka ait sanatsal üretimin giderek değer kazandığını görüyoruz (Erol, 1999: 33).

BULGULAR VE YORUM

KÜLTÜR, POPÜLER KÜLTÜR VE KİTSCH KAVRAMI

Hangi tür kültüre ait olunduğu ve yapılan seçimler bir biri ile ilişkilidir. Çünkü seçimler benzer değerlere, benzer estetik ölçülere dayanmıyor ya da var olan kültürel ürünler bu değerleri tam olarak anlatamıyorsa en azından ehven-i şerden benzer seçimler yapılıyor demektir. Bu kültürün temellini benzer nedenlerle benzer seçimler yapan insanlar oluşturur. Bunun en iyi örneği yüksek kültür kamusu sanatını özgün yağlıboyalar ve kalite röprodüksiyonlar arasından, çoğu zaman galerilerden seçerken öteki kamular, büyük mağazaların sanat reyonlarından ya da toplu üretilmiş özgünlüğü tartışılır orijinallerden seçim yapar, iyice yoksul olanlar ise duvarlarına asmak için takvimlerden, dergi sayfalarından kestikleri resimlerden medet umar. Kısaca dâhil olunan kültür insanların sanata bakışını ya da beğeni düzeylerinde ya da ulaşabileceklerinde etkili bir rol oynamaktadır.

Günümüzde devlet, kültür kurumları ve piyasa arasındaki ilişkiler iç içe karmaşık bir görünüm arz eder. Çünkü eleştirel sanat ürünlerinin büyük bölümü, devletin ve burjuvazinin oluşturduğu piyasada üretilip, tüketilir. Bu paradoks basit bir ikiyüzlülük değil, piyasa ile toplumsal değerler arasında her zaman var olan çelişkidir. Sanat piyasasının bu ikili yapısı kendini her alanda belli eder. P.Bourdieu'nun açıkladığı gibi bir yanda çıkarı, ekonomik kazancı yadsımak isteyen, üretime ve özerkliğe öncelik veren katıksız sanata karşı ekonomi anlayışı vardır ki; bu anlayış, uzun vadede ve kendi kendine üretir. Bu nedenle başka isteklere cevap vermez. Yalnızca kendini yeniden üretecek düzeyde, uzun vadeli sembolik sermayeyi benimser. Diğer yanda ise, kültür-sanat ürünlerini klasik ticaret anlayışı ile görerek, bunu endüstriyel bir mantıkla sürdüren, dağıtım ve satış miktarına önem veren, piyasadaki talep oranına göre çoğaltan ekonomik anlayış vardır. Bu anlayışa yaklaşım, söz konusu ürünün daha önce saptanmış şekillerde ve önceden var olan talebe uygun şekilde karşılık vermesi ile olur. Risklerden

arındırılmış, talep oranında satış şansı yüksek, kârı geri dönen bir süreç söz konusudur (Aydın, 2002: 244-245).

İçinde bulunduğumuz çağda karşımıza sürekli çıkan küreselleşme kavramının en büyük kaynağı bilindiği üzere teknolojidir. Hedefi insan olan küreselleşme buna bağlı olarak bilimin üzerinde de etkilidir. Bilimin özellikle teknolojinin egemen olduğu dünyada kürselleşmenin getirisi, yeni kapitalist düzende insanların ilgilendiği tek şey tüketim olmuştur. Tüketimin beğeni düzeyleri üzerindeki etkisi sosyal sınıflamalar ve ürüne kolay ulaşabilme ile bağlantılı olmasının yanı sıra ne yazık ki üretilen ürünlerin sağlam zeminde olmayışı ile de paralellik gösterir. Kültürel değişim sürecinde, evrimleşen değerler sistemi bir bütün olarak “popüler kültür” formunu ortaya çıkarmıştır. Kültür kavramının durağan bir kavram olmaması nedeniyle toplumların ilgilerinin, beğenilerinin ve eğilimlerinin yansıması sonucunda kitlesel bir eğilim veya dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Bu kitlesel beğeni farklılıkları popüler kültür kavramını işaret eder. Küreselleşme sonucu ulaşımın kolaylaşması (bilgi, kültür, konum...vb) ile popüler kültüre dahil olmak çok kolaylaşmıştır demek mümkündür.

Popüler Kültür (Halk Kültürü) ya da Volkskultur düşüncesi “kültür tarihi” ile aynı yer ve zamanda ortaya çıkmıştır. O dönemde orta sınıf aydınları halk şarkılarını, halk masallarını, dansları, törenleri (ritüelleri), güzel sanatları ve el zanaatlarını keşfetmişlerdi. Ama bu halk kültürünün tarihiyle uğraşmak antika meraklılarına, folklorculara ve antropologlara bırakılmıştı. Ancak 1960’larda bir grup akademik tarihçi halk kültürünü incelemeye girişti (Burke, 2006: 23).

Popüler kültürün tarihsel süreci ele alınırken yapılan değerlendirmelerin bir kısmında popüler olan sanatsal çalışmalara atıfta bulunulduğunu ve bunların popüler kültür olarak değerlendirildiğini görmekteyiz. İlk başta güçlü ve zengin kesimin istekleri yönünde üretim yapan sanatçı daha sonra giderek artan daha geniş daha popüler bir biçimde oluşan kitlenin taleplerini karşılamak zorunda kalmıştır. Ayrıca Popüler kültürün doğurduğu sanat büyük ölçüde eğlenme veya oyalanma gibi işlevlerle sınırları belirlendiği için sanat olma niteliklerine sahip olmadığını vurgulayan yaklaşımlar da savunulmaktadır. Popüler kültürün topluma etkisinin eleştirisi iki suçlama içermektedir. İlki; popüler kültürün toplumun bütünündeki beğeni düzeyini düşürdüğü, dolayısıyla bir uygarlık olarak niteliğini bozduğunu ileri sürmekte. İkinci de, kitle medyasının insanları “uyuşturabildiğini”, “atomize edebildiğini”, dolayısıyla kitle medya tekniklerine duyarlı kıldığını, bunun da becerikli demagogların elinde demokrasiyi yürürlükten kaldırdılabileceğini savunmaktadır. Bernard Rosenberg bu suçlamaları şöyle özetlemiştir; “İşin kötüsü, kitle kültürü yalnızca beğenimizi güdükleştirme konusunda gözdağı vermekle kalmıyor. Dahası, duyularımızı kütleleştirirken, bir yandan da totaliterciliğin yolunu yapıyor. Bu arada,

birbirine kilitlenmiş olan tüm medya, aynı kapıya çıkan bu komploya katılıyor” (Gans, 2007: 67).

Popüler kültür öncesinde, kırsal kesimin “halk kültürü” ile kentlerde yaşayan soylular, ruhban sınıfı ve tüccarların “yüksek kültürü” ayrımları söz konusuydu. Sanat üretiminde bulunanlar soyluların ve zenginlerin şan-şöhretini paylaşmaktaydılar. Zamanla, çeşitli nedenlerle kente gelen kırsal kesim halkı, kendi kültürlerini bırakarak ticari popüler kültürün müşterisi oldular. Popüler kültür yüksek kültürün ürünlerini ve yaratıcılarını da sayıca geride bıraktı. Sonunda ister istemez üst kültür üreticileri kendilerini popüler kültür üreticileriyle yarış halinde buldu. Kent yaşamını seçen kırsal kesim insanı için popüler kültür, sıradan insandan kişilere dönüşmesi için bir araçtır. Kimliklerini geliştirirken, yaratıcılığa ulaşma ve kendilerini ifade etme yolu olarak onlar için büyük önem taşır (Akyıldız, 2006: 69).

Popüler sanatın yaygınlaşarak önceki süreçlere göre etkilileştiği 18. yy sonlarında ve özellikle 19. yy içinde Avrupa’da sosyal yapı içinde beğenileri vb. etkileme/yönlendirme özelliği gösteren gelişmelerde kültür ve ideoloji kavramları öne çıkmaktadır. Biri kültürel gerçeklik olma diğeri gerçekliği tanımlama ve görme biçimi olarak bu iki ortak kökenli olgu birey ve toplum yaşamını, bu yaşamın içinde oluşup gelişen tüm kültürel alanları etkileyerek kuşatmış ve kendi alanı içine almış bulunmaktadır. Avrupa’nın sözü edilen zamanlarına örneğin toplumsal kesimlerin karşılıklı ilişkileri/etkileşimleri tanımlanarak bakılması durumunda da onunla bağlantısı bulunan kültürel/ideolojik içerikli olguları kavramak mümkün olabilmektedir. Popüler kültür bunların başında gelmektedir (Erol, 1999: 32)

20. yy sanatının en başta gelen özelliklerinden biri de, neredeyse yalnızca nesneye ya da dışsal bir etmene göre biçimlenir bir hale gelmiş olmasıdır. Bu dışsal etmen ya da nesne gene sanatın kendisidir. Bir diğer deyişle günümüzde sanat yalnız ve sadece kendi geçmişine yani güncel örneklerine göre belirlenmektedir (İskender, 1997: 61).

Popüler sanatta pek çok araştırmacıya göre popüler kültüre ait bir sanat biçimi olarak ele alındığını ve halka ait beğeni ile bağlantı içinde değerlendirildiğini görüyoruz. Günümüzde önemli bir yer tutan kültürde popülerleşme olgusu araştırmacılar tarafından önemli bulunmakta farklı yönleriyle sorgulanıp değerlendirilmektedir. Bu yüzden popüler kültür ve bu kültüre ait sanatın pek çok çalışmaya konu olduğunu görüyoruz araştırmacılar ve yazarlar bu iki olguyu sorgularken her sorgulama konunun bir yönüne açıklık getirmektedir. Bu konuda yapılmış araştırmalar ile bunların içinde, popüler kültürün ve sanatın genel kimliği konusunda söylenenlerin, özel görünümleri aydınlatmadaki işlevi sınırlıdır. Kültür içinde ayrı bir yer tutan sanatın özel toplumsal durumlarda, örneğin belli bir zaman

kesitinde ve belli bir kültürel oluşum içinde nasıl bir görünüm aldığı, genel çıkarımların dışında sorgulamaları gerektirmektedir. Bu nedenle popüler kültür ve bu kültürün sanatı, farklı zaman kesitlerinde ve toplumsal durumlarda farklı nitelikleri ile ele alınmış ve sorgulanmıştır. Popüler kültüre ait bir alan olan Kitsch'in nasıl bir görünüme sahip olduğunu bu alandaki tarihsel verilere bakarak yorumlayabiliriz. Popüler sanatı kendisini oluşturan ve içinde yer aldığı kültür üzerine yapılmış değerlendirmelere değindikten sonra daha iyi tanımlayabiliriz. Tarihsel gelişimin hangi toplumsal koşullarla oluştuğunu bilmek bugün ki sosyal yapı içinde düşünülmesini gerektirmektedir.

Bu anlamda anonim bir duyarlılığı sergileyen halk sanatının en belirgin niteliği üretici ve tüketici arasındaki sınır çizgisinin ortadan kalkmış olmasıdır. Burada ihtiyaca göre var olan bir üretim söz konusudur. Özü gereği doğaçlama ve gerçek bir tinsel etkinliğin ürünü olmaktan nasibini almayan halk sanatında bir diğer nokta ise evrime kapalı olmanın ardı ardınlığının yerini yan yanalığının almasıdır. Üretici ile tüketici özdeşleşmiştir. İdeolojik açıdan küçük burjuvaya yönelmiş olan halk sanatı bir anlamda boşluğu doldurmuştur. Halk sanatının en büyük tehdidini ise giderek ucuz ve sadece duyguları okşayan bir tavırla gitgide gerçek sanatın yedeğine (surrogat) dönüşmesidir (Ergüven, 2002: 189-190).

Sanat olgusu ve sanat eserleri burjuva sınıfına aittir. Yani bu açıklamaya göre sanat ürününün elitist bir tavrı ve duruşu olması gerekmektedir. Bu durum tüm dünyaya baktığımızda 20. yüzyıla değin böyleydi. Fakat kitle iletişim araçları yaygınlaştıkça ve bu araçların sosyal ve siyasal yaşantı üzerindeki etkisi arttıkça sanat ürünleri kitleler tarafından da tüketilmeye başlandı. Böylece kitsch kültürü ortaya çıktı. Tabloların röpröduksiyonu ve tasarımların taklidi kitschleşmenin göstergelerinden biridir. “Her yandan ödünç alınmış (geçmiş, yeni, egzotik, folklorik, fütürist) ayırt edici göstergelerin nesne düzeyinde endüstriyel çoğalması, bayağılaştırılmasından ve kullanıma hazır göstergelerin düzensiz bir artışından kaynaklanan kitsch'in bu çoğalımı kitle kültürü olarak temellerini tüketim toplumunun sosyolojik gerçekliğinde bulur”. Kitsch kültürü kitlelerin beğenilerinin olmadığını anlatmaz sadece kitlelerin beğenilerini küçümser. Kitlelerin beğenisiyle yüksek kültürçülerin beğenisi farklı olmalıdır. “Burada kitsch sanatın popüler sanat olarak tanımlanması, bu sanatın gündelik hayatın içinde yer almasıyla ve onu anlamak için özel bir donanıma ihtiyaç duyulmamasıyla birlikte düşünülebilir”(Alpman, 2005: 13).

Kitsch sözcüğü, günümüzdeki anlamıyla ilk kez 1870'li yıllardan başlayarak Münih'te kullanılmıştır. Bu tarih aynı zamanda Kitsch'in halkçıl sanattaki yozlaşmayla başladığını doğrulamaktadır. Kitsch, ilk kullanımıyla Schwabing'de oturan ressamların turistler için ürettikleri sipariş resimleri tanımlayan bir sözcüktü.

Bu durum sanatsal açıdan belli bir düzeyin altında olmayı imgiliyordu Kitsch'in altında yatan yaşamdan alınan zevki estetik doyumla attırma özlemidir. Böylelikle kavram sadece üretimi değil tüketimi de kapsar bir yapıya sahiptir. Herkesin uzmanlık alanına göre farklı biçimlerde yaklaştığı Kitsch en kısa tanımıyla herhangi bir nesnenin mutlak işlevini aşmış öylece ona iliştilirilmiş olan bir eklenti daha doğrusu bir fazlalıktır denilebilir (Ergüven, 2002: 190).

Kitsch akımları I. Dünya Savaşı'ndan neredeyse günümüze kadar arkasında önemli eserler bırakmıştır. Plastik sanatlardan, mimariye, yazılı ve görsel medyadan insan hayatına sızan bu akım; bir açıdan tarihsel gelişim sürecinde yaşanan sosyal, politik, ekonomik, kültürel değişim ve dönüşümleri yansıtan 'belge' niteliğindedir. Kitsch var olan bir tarzın aşağı bir kopyası olan sanatı sınıflandırmak için kullanılması yanı sıra, kibirli ve bayağı bir tada sahip şeylere ve ticari kaygılarla üretilmiş olan banal ve sıkıcı ürünlere gönderme yaparken de kullanılmaktadır. Ancak kültürel değişim ve dönüşüm süreci içerisinde zamanında sanat olarak nitelendirilen yapılar sonradan kitsch'e dönüşebilir veya anlamını tamamen kaybedebilir. Bu bağlamda kitsch'in karşısına her zaman ilk olarak yüksek sanat yapıtı çıkar.

Kitsch'le ilgili olarak Heidegger "Sanatın taklidi olarak ortaya çıkıp, güç gösteriminin zorlaması altında eskiden sanat çalışmalarını niteleyen özgeleğin yok olmasıyla tek dayanağını da yitiren kitsch özerklik kazanır ve artık kitsch olarak deneyimlenemez olur. "Kitsch, kötü sanat değildir; tam tersine, temelden, özden olmayan boş şeylere adanmış en üst düzey beceridir. Kendinin önemsenmesini temin amacıyla da simgesel niteliğinin apaçık propagandasını, reklâmını yapmaktan hiç geri kalmaz" yorumunu getirmiştir (Nalbantoğlu, 2007: 83-119)

Gerçekli tek unsurun maddiyat olduğu bu yapay evrende insanlar adeta teknolojiye tapmaktadır. Acaba teknoloji etik değerlerde baş gösteren çatlaklara çözüm bulabilecek midir? Daha da ötede bu çatlaklar bireyin yaşamını iyice sığlaştırmakta, kültürel beslenmesini yavanlığa mahkûm etmekte ve kitsch unsurlarının yaşamın her alanında dal budak sarmasına uygun zemini oluşturmaktadır (Erol, 2006: 177).

Özellikle de Greenberg'ün en belli başlı amaçlarından biri de yüksek sanat ile alçak ya da düşük sanat anlam ve kavramları arasına kesin bir çizgi çizerek bunları birbirinden olabildiğine ayırmaktı. Bu düşünceye göre, arlaşılarak öz biçimlerine dönen resim, heykel vb. gibi plastik sanat dalları üst ya da yüksek bir kültürün ürünleri olarak gelişimci ya da ilerici bir olguyu temsil etmekteydi. Buna karşılık belli bir gelişmecilik ve ilerici kaygı taşımayan ya da bir diğer deyişle bilinçli ya da bilinçsiz olarak halkın ürettiği her şey düşük bir kültürün ürünüydü ya da

kitsch'di. Bunların yüksek sanattan uzaktan ya da yakından herhangi bir ilgisi yoktu. Dolayısıyla da yüksek sanat ürünü olan her şey kitsch'den uzaklaştığı oranda özüne daha çok dönmüş olacaktı yani daha modernist olacaktı (Ergüven, 2002: 65)

Kitsch kavramının endüstri devriminden sonra ortaya çıkmış olması kentlileşme ve okur-yazarlık oranının artmasıyla birlikte; sanat akımlarının da hedef kitlesi genişlemeye başlamıştır. Ancak unutulmamalıdır ki kitsch hiçbir zaman avant-garde kadar karmaşık ya da anlaşılması güç ya da öyle olmayı amaçlayan bir akım olmamıştır. Anlaşılamamanın tam tersine daha anlaşılır ve aslında “bir şey anlatma kaygısı, derdi olmayan” bir tarafta durur. Bu anlamda kitsch popüler kültürü baş tacı yapmıştır.

Kitsch'in fenomen olarak kültürün merkezinde olmasına rağmen çok az teorisyen bu konuyu geliştirmek için çalışmıştır. Buna bağlı olarak kitsch kavramı genellikle estetik kategoride estetikçiler tarafından çok az bir şekilde yazarlar ve sosyologlar tarafından kabul edilmiştir (Kulka, 1996 :12-17).

Sonuç

Sanat hayattan beslenen bir disiplindir. Sanat insan faktöründen soyutlanamaz; çünkü eninde sonunda insan tarafından yapılır. Bu genel yaklaşımla sanat bütün sosyal-kültürel değişim ve dönüşümlerden etkilenir. Diğer bir deyişle, avant-garde ve kitsch olarak adlandırılan yüksek sanat ve alçak/popüler sanat akımları, plastik sanatlar dünyasında yeni yorumlar ve yaklaşımlar açısından etkili olmuştur.

Hedef kitle “seçilmiş, belli bir sosyal grup” olmadığı için; kitsch ürünler her sosyal gruba hitap edebiliyordu. Çünkü kitsch; kitlelerin ürünüydü ve bu kitleler kitsch ürünü ‘olduğu gibi’ algılayabiliyorlardı. Kitsch kendini herkesin görüp takip edebileceği; reklam-tanıtım alanında duyurmaya başladı. Bu anlamda kitsch akımı; kitlelere ait olduğu için; ürünleri de herkese hitap edebiliyordu. Bir şekilde kitsch akımdan etkilenmiş sanat ürünü; belirli gruplara ait olmaktan çıkıyor ve “anonim” bir nitelik kazanıyordu.

KAYNAKÇA

- Alpman, Polat Sait, Sanatsal Kurgu ve Toplumcu Sanatın ‘Yeniden’ İmkânı, Konya: Sosyologos Dergisi, Sayı:8, 2005.
- Akyıldız, Aslı, Sanat ve Popüler Kültür, Hacettepe Üniversitesi, 8. Ulusal Sanat Sempozyumu, “Sanat ve...”, Ankara: Kariyer Matbaacılık Ltd.Şti., 18-20 Ekim 2006.
- Aydın, Mukadder Çakır, Sanatta Eleştirelilik, İstanbul: Beta Yayınları, 2002.
- Burke, Peter, Kültür Tarihi, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, Çev. Mete Tuncay, 2006.
- Ergüven, Mehmet, Yoruma Doğru, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.
- Erol, Gülbuğ, Kültürel Öncü Sanat ve Medyanın Rolü Üzerine Bir Değerlendirme, Hacettepe Üniversitesi, 8. Ulusal Sanat Sempozyumu, “Sanat ve...”, Ankara: Kariyer Matbaacılık Ltd.Şti., 2006.
- Erol, İsmail Lütfü, Türkiye’de Popüler Sanat ve Kitsch , Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara: Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1999.
- Gans, Herbert J., Popüler Kültür ve Yüksek Kültür, Çev: Emine Onaran İncirlioğlu, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- Güvenç, Bozkurt, Kültür Konusu ve Sorunlarımız, İstanbul: Remzi Kitapevi, 1985.
- Güvenç, Bozkurt, Kültürün ABC’si, İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2004.
- İskender, Kemal, Günümüz Türk Sanatında Kendimi Nasıl İfade Edebilirim ve Nasıl Bir Sanat Yapmam Gerekliyor? Sorularının Farkı Üzerine..., Türkiye’de Sanat: Plastik Sanatlar Dergisi, İstanbul: Sayı: 27 Ocak/ Şubat, 1997.
- Kulka, Tomas, Kitsch And Art, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1996.
- Nalbantoğlu, Hasan Ünal, Âlem kitsch olmuş, biz n’apalım. Adorno, Kültür, Sanat, Toplum ve Bilim, İstanbul: Birikim Yayınları, Sayı: 110, 2007.
- Turhan, Mümtaz, Kültür Değişmeleri, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2002.